

Skrbništvo

Sabo, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:131431>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR ZA JAVNU UPRAVU I JAVNE FINACIJE

STRUČNI STUDIJ JAVNE UPRAVE

Valentina Sabo

SKRBNIŠTVO

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: Izv. prof. dr. sc. Barbara Preložnjak

Zagreb, rujan 2022.

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Određenje pojma i cilja skrbništva	2
2.1 Načela skrbništva	4
2.2. Vrste skrbništva.....	5
2.2.1. Postupci u poslovima skrbništva.....	6
2.3. Određivanje skrbnika, njegova prava i dužnosti	7
3. Skrbništvo za djecu	10
3.1. Pretpostavke za imenovanje skrbnika.....	12
3.2. Rješenje o stavljanju djeteta pod skrbništvo i imenovanje skrbnika.....	13
3.3. Prestanak skrbništva nad djetetom	14
4. Skrbništvo za punoljetne osobe	15
4.1. Lišenje poslovne sposobnosti.....	16
4.2. Ovlasti centra za socijalnu skrb u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti	16
4.3. Određivanje skrbnika osobi lišenoj poslovne sposobnosti i njegove dužnosti	17
4.4. Vraćanje poslovne sposobnosti i prestanak skrbništva	19
5. Posebno skrbništvo	20
5.1. Posebno skrbništvo za dijete	21
5.2. Posebni skrbnik za odrasle osobe.....	23
5.3. Privremeni zastupnik.....	23
6. Zaključak	26
7. Literatura.....	27

Izjava o izvornosti:

Ja, Valentina Sabo (ime i prezime studenta/ice) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Valentina Sabo

(potpis studenta)

Sažetak:

U daljnjim poglavljima ovoga rada definira se pojam skrbništva, opisuju osnovna načela na kojima se temelji cijeli institut skrbništva te su prikazane vrste skrbništva u Republici Hrvatskoj. Poseban naglasak je stavljen na skrbništvo nad maloljetnim osobama i skrbništvo nad punoljetnim osobama lišenih poslovne sposobnosti gdje je kroz Obiteljski zakon objašnjen pojam skrbnika, načini njegova imenovanja te prestanak njegove funkcije, a uz to su prikazane i ovlasti koje ima centar za socijalnu skrb u povodu lišenja poslovne sposobnosti punoljetne osobe. Također je objašnjen pojam posebnog skrbništva za djecu i odrasle te je uspoređen s drugim vrstama skrbničke zaštite. Rad je obogaćen znanstvenim radovima te godišnjim statističkim izvješćima vezanim uz temu kako bi se stekla cjelokupna slika vezana uz skrbičku zaštitu te približila skrb nad djecom i odraslim osobama u praksi. Kraj ovoga rada zaključen je kritičkim osvrtom vezanim uz temu te su u kraćim crtama prikazane osnove rada.

Ključni pojmovi: *skrbništvo, CZSS, skrbništvo nad djecom, skrbništvo nad odraslim osobama, lišenje poslovne sposobnosti, skrbnička zaštita*

1. Uvod

“Ljudska prava su pravno područje koje stalno doživljava velike promjene, kako u društvenom shvaćanju, tako i na pravnoj razini.”¹ U svrhu boljeg upoznavanja instituta skrbništva potrebno je, ponajprije, reći nešto o slučajevima kada se imenuje skrbnik, kvalifikacijama koje su potrebne da bi neka osoba mogla postati skrbnikom, te o njegovim pravima i dužnostima. Ciljevi ovoga rada su stvoriti sliku na koji način funkcionira sustav skrbničke zaštite u Republici Hrvatskoj te uvidjeti promjene vezane uz skrbništvo koje su se dogodile kroz određeno vrijeme .

Sa svrhom zaštite temeljnih ljudskih prava razvija se i institut skrbništva. Institut skrbništva je uređen Obiteljskim zakonom², a definira se kao oblik zaštite maloljetnih osoba koje nemaju roditeljsku skrb te zaštite odraslih osoba koje su lišene poslovne sposobnosti u nekim stvarima, odnosno nisu sposobne skrbiti se same o sebi. Osobe koje su nadležne za poslove koji obuhvaćaju skrbničku zaštitu su centar za socijalnu skrb, skrbnik i poseban skrbnik. Ovim radom je prikazan zakonski okvir skrbništva nad djecom i punoljetnim osobama. Skrbničku zaštitu, dakle, pruža skrbnik, a osoba kojoj se pruža skrbnička zaštita je štíćenik. Osim uobičajenog skrbništva, postoji i posebno skrbništvo te osoba koja predstavlja privremenog zastupnika. Poslovi posebnog skrbnika, za razliku od uobičajenog, su kraćeg trajanja i odnose se samo na unaprijed determinirani sadržaj zaštite, dok se privremeni zastupnik imenuje od strane javnopravnog tijela pred kojim se odvija postupak, u slučaju nepostojanja punomoćnika, ako je osobi dulje od tri mjeseca nepoznato boravište te ako je nedostupna. Privremeni zastupnik se najčešće u praksi imenuje iz redova odvjetnika.

¹ Korać A., Čulo A., Konvencija o pravima osoba s invaliditetom- novi pristup shvaćanju prava osoba s duševnim smetnjama, <https://hrcak.srce.hr/file/97687>

² Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19

2. Određenje pojma i cilja skrbništva

Skrbništvo je obiteljsko pravna ustanova namijenjena zaštiti pojedinih zakonom određenih fizičkih osoba koje zbog svoje dobi, zdravstvenog stanja, ili spriječenosti nisu u stanju same se brinuti o svojim pravima i interesima.³

Drugim riječima, skrbništvo označava obiteljskopравни institut zaštite djece bez roditeljske skrbi, odraslih osoba lišenih poslovne sposobnosti i osoba koje iz drugih razloga nisu u mogućnosti štiti svoja prava i interese. Skrbništvom se postavlja ili nadomješta zakonski zastupnik koji u ime osobe koja je pod skrbništvom daje izjave volje. Osobe koje se nalaze pod skrbničkom zaštitom se nazivaju šticećenici. Institut skrbništva je dio obiteljskog prava jer ono sadržava norme koje su temelj pravnog subjektiviteta fizičke osobe.⁴ Također, ono je prema pravnoj prirodi prinudna mjera jer se temelji na ovlastima upravnih tijela, a u nekim slučajevima i suda.

Svaka osoba rođenjem stječe pravnu sposobnost što znači da postaje nositeljem prava i dužnosti koje joj priznaje pravni poredak, bez obzira na to da li je sposobna brinuti se o svojim pravima i obvezama.⁵ Tek kasnije, u pravilu s navršениh osamnaest godina osoba stječe i poslovnu sposobnost s kojom sudjeluje u pravnom prometu.

Skrbništvo ima svoje korjene u Rimskom pravu kada su postojale dvije institucije pod nazivima tutorstvo i kuratorstvo.⁶ One su predstavljale očinsku vlast i pružale zaštitu osobama koje se po rimskom shvaćanju nisu mogle brinuti o pravima i interesima zbog maloljetnosti, spola, zdravstvenog stanja i slično. U počecima su se navedene ustanove znatno razlikovale iako su obje imale istu svrhu, no s vremenom je došlo do njihova približavanja po sadržaju pa su se kroz vrijeme gotovo potpuno izjednačile. U prvim građanskim kodifikacijama prihvaćena su načela klasičnog rimskog prava koja su se s vremenom mijenjala, te su se pod skrbništvo stavljale osobe koje nisu bile pod

³ Alinčić M, Hrabar D, Lozić D.J, Graovac A.K., Obiteljsko pravo, Zagreb 2007, str.365.

⁴ Hrabar, Dubravka, Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb 2021. str. 360

⁵ "poslovna sposobnost" , *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49664>

⁶ Maršavelski A., Skrbništvo za osobe lišene poslovne sposobnosti (s povijesnim osvrtom), <https://hrcak.srce.hr/file/20366>

očinskom vlasti, a trebale su biti i osobe koje su proglašene ludim ili slaboumnim u sudskom postupku.

Nakon Prvog i Drugog svjetskog rata, u Europi i Hrvatskoj se sve veća pozornost počela posvećivati zaštiti djece bez roditeljske skrbi, a institut skrbništva poprimao je društvenu narav jer su reforme nastojale da skrbničku zaštitu pružaju nadležna državna tijela.

Republika Hrvatska je 2007. godine ratificirala Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom, koji su stupili na snagu u odnosu na Republiku Hrvatsku 3.svibnja 2008.⁷

Za zaštitu osoba s duševnim smetnjama relevantna je odredba Konvencije koja se odnosi na jednakost pred zakonom. Države stranke potvrđuju da osobe s invaliditetom trebaju svugdje biti priznate kao osobe jednake pred zakonom, prihvaćaju da osobe s invaliditetom imaju pravnu i poslovnu sposobnost te poduzimaju odgovarajuće mjere kako bi osobama s invaliditetom osigurale pristup potpori za ostvarivanje pravne sposobnosti.

Cilj skrbničke zaštite je nadomjestiti djeci šticecnicima roditeljsku skrb, a odraslim osobama lišenim poslovne sposobnosti osigurati zaštitu prava i interesa koji su im ograničeni odlukom suda o lišenju poslovne sposobnosti. Ustav Republike Hrvatske jamči takvu vrstu zaštite u svojim odredbama iz članka 64. u kojima navodi: „Tjelesno i duševno oštećeno i socijalno zapušteno dijete ima pravo na osobitu njegu, obrazovanje i skrb. Djeca su dužna brinuti se za stare i nemoćne roditelje. Država osobitu skrb posvećuje maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se ne brinu roditelji.”⁸ Drugim riječima, u situacijama kada osoba nije u mogućnosti štiti svoja prava i interese, potrebno ju je zaštititi, a to se čini upravo obiteljskopравnim institutom skrbništva.⁹

⁷ Alinčić M et al, Obiteljski zakon , III- izmijenjeno i dopunjeno izdanje, str.198.

⁸ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14 čl. 64

⁹ Alinčić M, Hrabar D, Lozić D.J, Graovac A.K., Obiteljsko pravo, Zagreb 2007, str.365

2.1. Načela skrbništva

Obiteljski zakon¹⁰ člankom 221. propisuje da skrbnička zaštita mora biti primjerena, individualizirana te u skladu s dobrobiti štíćenika. Kako bi skrbnička zaštita bila primjerena, njome se, prije svega, moraju štítiti osobna prava štíćenika, tj. osobnost pojedinca kojemu se ona pruža, a potom i njegova druga prava koja mu pripadaju. Drugim riječima, zaštita od strane skrbnika mora biti prilagođena potrebama štíćenika, a također mora biti takva da se njome mogu očuvati sposobnosti punoljetnog štíćenika.¹¹ Da bi se ispunio uvjet individualizirane zaštite, ona se mora prilagoditi potrebama svakog štíćenika kao pojedinca na način da se maksimalno očuvaju sposobnosti punoljetnog štíćenika. “Svaka bolest zahtijeva poseban pristup liječenju, a i svaka osoba ima različite potrebe, čak i ako različite osobe boluju od iste bolesti i zbog toga se zaštita od strane skrbnika mora prilagoditi osobi koja mu je štíćenik.”¹² Kako bi se sadržaji skrbničke zaštite mogli u potpunosti prilagoditi pojedincu, potrebno je da su nadležna tijela, odnosno skrbnik dobro upoznati s činjeničnim stanjem štíćenika te razlozima njegova stavljanja pod skrbničku zaštitu. Slijedom navedenih zahtjeva, načela na kojima se temelji skrbništvo su: načelo nužnosti, načelo pravednosti, načelo razmjernosti, načelo individualizacije mjera zaštite te opće načelo dobrobiti skrbništva.¹³ Kako bi se ispoštivala sva navedena načela, skrbnička će zaštita prije svega biti pružena osobi samo ako je to nužno radi zaštite njihovih prava u smislu da roditeljska skrb, samo ako je primjerena, za dijete ima prednost pred ostalim oblicima pružanja skrbničke zaštite.¹⁴ Kada se radi o načelima pravednosti i razmjernosti, važno je da tijelo u postupku donese mjeru koja će biti najblaža, odnosno

¹⁰ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19 (u daljnjim navodima ObZ)

¹¹ Alinčić et al., op. cit., (bilj. 3) str. 372. Ovakvo određenje u skladu je s suvremenim zahtjevima međunarodnopravnih dokumenata za zaštitu odraslih s duševnim smetnjama. O međunarodnopravnoj zaštiti s posebnim osvrtom na Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom v. MILAS KLARIĆ op. cit. (bilj. 7), str. 28.-102.

¹² Džankić J., Milas I., Uloga skrbnika u zaštiti osobnosti osobe lišene poslovne sposobnosti, <https://hrcak.srce.hr/file/139631>

¹³ Hrabar D. op.cit. (bilj 4.). str. 368

¹⁴ Čl. 6. ObZ

najmanje ograničavajuća naspram prava roditelja na ostvarivanje roditeljske skrbi nad djetetom te ujedno i najpravednija jer bi se roditeljima i djetetu takvom mjerom najmanje zadiralo u njihova prava općenito.¹⁵ Temeljno je načelo skrbničke zaštite opisano člankom 8. Obiteljskog zakona: „Skrbnička zaštita djeteta bez roditeljske skrbi, osobe s invaliditetom i osobe koja se iz drugih razloga nije sposobna sama brinuti o sebi i svojim pravima i interesima mora biti primjerena potrebi zaštite uz obvezu poštivanja temeljnih ljudskih prava, kao i prava djeteta te dobrobiti osobe pod skrbništvom.“

2.2. Vrste skrbništva

Skrbništvo se može razvrstati po različitim kriterijima; prema onome tko obavlja poslove skrbništva i prema osobi kojoj i iz kojeg razloga se pruža skrbnička zaštita.¹⁶ Kada je u pitanju osoba koja obavlja poslove skrbništva, razlikuje se posredno i neposredno skrbništvo. Prema osobi koja obavlja poslove skrbništva, skrbništvo se dijeli na posredno što znači da posao skrbnika obavlja imenovani skrbnik, ili može biti neposredno u slučaju kada poslove skrbnika obavlja osoba zaposlena u centru za socijalnu skrb.

Drugi kriterij prema kojemu se razlikuje skrbništvo obuhvaća tri vrste skrbništva, ovisno o tome tko je štíćenik i zašto mu se pruža skrbnička zaštita.¹⁷ Prva vrsta se odnosi na skrbništvo za maloljetne osobe koje zamjenjuje nepostojeću roditeljsku skrb. Ono obuhvaća brigu o djetetu i ostvarivanje njegovih prava koja su mu priznata do navršene punoljetnosti. Nastavno, druga vrsta skrbništva je skrbništvo nad punoljetnim osobama koje nisu sposobne brinuti o sebi i štítiti svoja prava i interese te su sudskim putem lišeni poslovne sposobnosti. „Skrbnik punoljetne osobe lišene poslovne sposobnosti dužan je zaštítiti osobna i imovinska prava te osobe te je strogo on nužno

¹⁵ Čl. 7. ObZ

¹⁶ Dostupno na <https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/skrbnistvo-nadomjesta-roditeljsku-skrb/>

¹⁷ Hrabar D., op.cit. (bilj. 13), str. 368.

i njezin zakonski zastupnik u granicama ovlasti postavljenih rješenjem suda o opsegu lišenja poslovne sposobnosti.“¹⁸

Treća vrsta skrbništva je posebno skrbništvo. Ono se razlikuje od prethodna dvije vrste u opsegu dane ovlasti, pa tako poseban skrbnik djeluje samo kao zakonski zastupnik štićenika i u slučajevima kada on već ima skrbnika koji zbog sukoba interesa ne može zastupati svog štićenika čime se onda u tom slučaju ovlast prenosi na spomenutog posebnog skrbnika.¹⁹ Posebnog skrbnika imenuje centar za socijalnu skrb.²⁰

2.2.1. Postupci u poslovima skrbništva

Imenovanje skrbnika u postupku stavljanja osobe pod skrbništvo, kao i primjenu pojedinih oblika skrbničke zaštite pokreće po službenoj dužnosti mjesno nadležan centar za socijalnu skrb na temelju neposrednog saznanja ili u povodu obavijesti koju su mu dužni dostaviti: matičar, pravosudna, , druga državna tijela i tijela jedinica lokalne samouprave; bračni drug, srodnici i drugi članovi kućanstva te zdravstvene ustanove i izabrani doktor obiteljske medicine.²¹

“Dijete koje je navršilo četrnaest godina života i štićenik lišen poslovne sposobnosti imaju pravo podnijeti žalbu protiv rješenja o imenovanju, odnosno razrješenju skrbnika, kao i protiv rješenja kojima se odlučuje o njihovim pravima i dobrobiti ministarstvu nadležnom za poslove socijalne skrbi. Pravo na žalbu protiv rješenja o imenovanju skrbnika ima i osoba koju je štićenik odredio kao osobu za koju želi da je se imenuje skrbnikom (a da pri tome još nije bio lišen poslovne sposobnosti), te osoba koja je imenovana skrbnikom. Žalba ne odgađa izvršenje rješenja.”²²

¹⁸ Hrabar D. op.cit. (bilj 4.) str. 369

¹⁹ Ibid.

²⁰ Čl. 240. st. 1. i čl. 241. st. 1. ObZ

²¹ Čl. 273. , st 1. ObZ

²² Čl. 278. ObZ

Štićenik, njegov bračni drug, srodnici u ravnoj lozi, a u pobočnoj lozi u drugom stupnju, pravosudna tijela, tijela državne uprave, tijela jedinica lokalne samouprave, socijalne, zdravstvene i obrazovne ustanove, udruge koje se bave zaštitom i promicanjem prava osoba s invaliditetom, pružatelji usluga u sustavu socijalne skrbi i pravobranitelji mogu podnijeti pritužbu na rad skrbnika centru za socijalnu skrb. Centar za socijalnu skrb dužan je odmah ispitati osnovanost pritužbe, u slučaju potrebe poduzeti zakonom određene mjere, a o poduzetim mjerama i osnovanosti pritužbe izvijestiti osobe koje su upozorile na nepravilnosti, te ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi. Osobe ovlaštene na podnošenje pritužbi i skrbnik mogu podnijeti pritužbu ministarstvu nadležnom za poslove socijalne skrbi pritužbu na rad centra za socijalnu skrb u vezi s obavljanjem pojedinih skrbničkih poslova nadležnom ministarstvu. Ministarstvo je dužno ispitati navode i osnovanost pritužbe. Ako je osnovana, dat će upute centru za socijalnu skrb kako postupiti te mu odrediti rok u kojem je centar za socijalnu skrb dužan dostaviti obavijest o poduzetim radnjama.²³

2.3. Određivanje skrbnika, njegova prava i dužnosti

Prema Obiteljskom zakonu, skrbnikom se rješenjem imenuje osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje poslova skrbništva i koja pristane biti skrbnik, pod uvjetom da je to za dobrobit štićenika.²⁴

Ako osoba lišena poslovne sposobnosti ima roditelja ili roditelje koji pristanu i koji su sposobni skbiti se o svojem punoljetnom djetetu koje je lišeno poslovne sposobnosti, centar za socijalnu skrb će takvom roditelju / roditeljima u pravilu dati prednost prema ostalim osobama u odluci kojom se bira skrbnik.²⁵

Centar za socijalnu skrb može štićeniku imenovati više skrbnika i pritom odlučiti moraju li odluke koje donose biti zajedničke ili ih donosi svatko posebno za određene

²³ Čl. 279. , Obz

²⁴ Čl. 247. Obz

²⁵ Hrabar D, op.cit. (bilj 4.) str 372.

radnje ili postupke. Također, u rješenju o imenovanju skrbnika, centar za socijalnu skrb može imenovati i zamjenika skrbniku koji u tom slučaju mora ispunjavati uvjete skrbnika.²⁶ U slučaju smrti skrbnika, ili samovoljnog prestanka obavljanja njegovih dužnosti ili po nastanku drugih okolnosti radi kojih skrbnik nije u mogućnosti obavljati dužnosti, centar za socijalnu skrb će ispitati ima li zamjenik skrbnika uvjete potrebne za imenovanje te u tome slučaju ra zriješiti skrbnika njegove dužnosti te će zamjenika skrbnika rješenjem imenovati skrbnikom. Do donošenja takvog rješenja zamjenik može donositi samo žurne odluke.²⁷

U slučaju anticipirane naredbe²⁸ centar za socijalnu skrb će po njoj imenovati skrbnika ako su ispunjene pretpostavke za imenovanje propisane Zakonom. U praksi, imenovanje više osoba može dovesti do sukoba mišljenja pa prema tome navedenu odredbu treba tumačiti tako da ako je iz nekog razloga isključena osoba koja je prvo imenovana, bude pozvana druga osoba imenovana u prethodnoj anticipiranoj naredbi.²⁹

Centar za socijalnu skrb će skrbnikom imenovati osobu zaposlenu u tom centru iz redova stručnih radnika, ako to zahtijevaju okolnosti slučaja i ako je u dobrobiti štićenika. Valja n,aglasiti da u tom slučaju skrbnikom ne može biti imenovan ravnatelj centra za socijalnu skrb niti službenik koji obavlja pravne poslove skrbništva u tom centru.³⁰

Ako nije u suprotnosti s dobrobiti štićenika, ista osoba može biti skrbnik većem broju štićenika, što u praksi dovodi do pitanja kvalitete pružanja takve skrbi radi opterećenja djelatnika i bitno različitih životnih situacija.³¹

²⁶ Erdec Štefica, Jareb Ivanka, *Obiteljsko pravo*, Zagreb 2020., str. 119

²⁷ Cf. *Ibid.* str. 121.

²⁸ Javnobilježnička isprava kojom osoba prije lišenja poslovne sposobnosti može odrediti osobu ili više njih za koje bi htjela da se imenuje skrbnikom, odnosno skrbnicima te njihovim zamjenicima.

²⁹ Hrabar D. *op.cit.* (bilj 4.) str. 372

³⁰ *Ibid.*

³¹ Cf. *Ibid.* str. 373.

Centar za socijalnu skrb mora upoznati štićenika s potencijalnom osobom skrbnika i od njega zatražiti mišljenje o njoj. Mišljenje o toj osobi centru za socijalnu skrb može dati i poseban skrbnik, srodnik ili druge bliske osobe.³²

Prema Obiteljskom zakonu, skrbnik ne može biti osoba koja je lišena prava na roditeljsku skrb. Također, skrbnikom ne može biti imenovana osoba koja je lišena poslovne sposobnosti kao ni osoba čiji su interesi u suprotnosti s interesima štićenika. Nadalje, osoba od koje se, obzirom na ponašanje i osobine te odnose sa štićenikom, ne može očekivati da će pravilno obavljati dužnosti skrbnika. Skrbnik ne može biti ni osoba s kojom je štićenik sklopio ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju te s čijim je bračnim, odnosno izvanbračnim drugom štićenik sklopio ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju.³³

Po pitanju prava skrbnika, Obiteljski zakon mu omogućava da pod određenim pretpostavkama ostvari prava na mjesečnu naknadu čiji iznos ovisi o trudu i zalaganju u zaštiti prava i dobrobiti štićenika, o čemu ga centar za socijalnu skrb mora obavijestiti.³⁴ Poseban skrbnik koji nije zaposlenik Centra za posebno skrbništvo također ima pravo na naknadu, kao i zaposlenik centra za socijalnu skrb samo u slučaju obavljanja poslova skrbništva izvan radnog vremena ako mu je to prethodno odobrio ravnatelj. Pravo na naknadu nema skrbnik koji je zaposlenik centra za socijalnu skrb, onak koji je zaposlen u centru za posebno skrbništvo i skrbnik koji je po zakonu dužan uzdržavati štićenika. Visina iznosa naknade određena je od strane nadležnog ministra Pravilnikom³⁵. Iznos naknade koji je propisan Pravilnikom se primjenjuje i na odvjetnike koji zastupaju štićenike kao posebni skrbnici. U slučaju naknade za skrbnika koji je odvjetnik je odlučivao i Ustavni sud Republike Hrvatske 2020. godine.³⁶

³² Hrabar D., Obiteljsko pravo, loc.cit.

³³ Čl. 248. ObZ

³⁴ Čl. 263. , ObZ

³⁵ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_01_5_88.html

Pravilnik o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika NN 5/214

³⁶ Ustavni je sud odbio pokrenuti postupak za ocjenu suglasnosti s Ustavom i zakonom članak 3.st.2. Pravilnika o visini iznosa i načinu isplate naknade za skrbnika gdje je naveo: "Nedvojbeno je nadalje, da i odvjetnici i za poslove koje obavljaju kao posebni skrbnici imaju pravo na naknadu i troškove."

Uz prava na naknadu skrbnik, odnosno poseban skrbnik koji nije zaposlenik Centra za posebno skrbništvo ima pravo i na naknadu opravdanih troškova koju mu mora odobriti centar za socijalnu skrb sredstvima iz izmovine štíćenika, uz uvjet da tim ne ugrožava osnovne životne potrebe štíćenika.³⁷ Ako se takva sredstva ne mogu namiriti iz imovine štíćenika, namirit će se sredstvima koje osigurava socijalna skrb.³⁸

3. Skrbništvo za djecu

“Dijete, kako bi potpuno i skladno razvilo svoju osobnost, treba rasti u obiteljskom okruženju, u ozračju sreće, ljubavi i razumijevanja. Obitelji, kao temeljnoj društvenoj skupini i prirodnom okruženju za odrastanje i dobrobit svih njezinih članova, a posebice djece, treba omogućiti potrebnu zaštitu i pomoć kako bi mogla u potpunosti preuzeti svoje odgovornosti u zajednici.”³⁹

Polazeći od Konvencije o pravima djeteta, neupitno je da je za dijete najbolje da odrasta u okruženju svoje obitelji. Ipak, za djecu koje roditelji zanemaruju te zlorabe

Međutim, to ne znači da ta naknada može i mora biti određena isključivo u skladu s Tarifom o nagradama i naknadi za rad odvjetnika. Slijedom navedenoga, Ustavni sud ocjenjuje da sama po sebi činjenica da je naknada predviđena odvjetnicima za obavljanje poslova posebnog skrbništva propisana posebnim pravilnikom (koji je donio minister socijalne politike i mladih) ne dovodi u pitanje samostalnost i neovisnost odvjetništva zajamčenog člankom 27. Ustava” Međutim, to ne znači da ta naknada može i mora biti određena isključivo u skladu s Tarifom o nagradama i naknadi za rad odvjetnika. Slijedom navedenoga, Ustavni sud ocjenjuje da sama po sebi činjenica da je naknada predviđena odvjetnicima za obavljanje poslova posebnog skrbništva propisana posebnim pravilnikom (koji je donio minister socijalne politike i mladih) ne dovodi u pitanje samostalnost i neovisnost odvjetništva zajamčenog člankom 27. Ustava”

³⁷ Čl. 263. st. 5. ObZ

³⁸ Čl. 264. st. 1. ObZ

³⁹ <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
Preambula Konvencije o pravima djeteta, Ujedinjeni narodi 1989.

svoj položaj i svoje dužnosti, alternativna skrbnička zaštita je često bolje rješenje. Djeca, odnosno osobe mlađe od 18 godina, predstavljaju posebno osjetljivu skupinu u društvu. Temeljem svega navedenog te činjenicom da je sve veći broj djece bez roditeljske skrbi, EU je 2012. godine usvojila strategiju⁴⁰ za zaštitu takve djece.

Djetetu bez roditeljske skrbi centar za socijalnu skrb imenuje skrbnika koji je zakonski zastupnik djeteta. Dijete se povjerava na svakodnevnu skrb skrbniku, drugoj osobi, udomiteljskoj obitelji, domu za djecu ili pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.⁴¹

Skrbnička zaštita za djecu, kao i svi ostali oblici skrbničke zaštite, mora biti primjerena, individualizirana te u skladu s dobrobiti štíćenika, u ovom slučaju djeteta.

U posljednjih nekoliko godina provedena su istraživanja na ovu temu. Jedno od njih je proveo Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, točnije Studijski centar socijalnog rada, u suradnji s Ministarstvom rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike i te Državnim zavodom za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.⁴² Svrha istraživanja je bila stvoriti empirijske pokazatelje mogućih načina unaprijeđenja skrbi za djecu izdvojenu iz obitelji. Dobiveni podaci između ostalog pokazuju tendenciju deinstitucionalizacije skrbi za djecu u sustavu socijalne skrbi i empirijski potvrđuju očekivanja prema kojima je život u obitelji najbolja opcija za razvoj djeteta. Nalazi istraživanja podupiru i aktualne projekte u kojima se nastoji sustavno promicati i razvijati udomiteljstvo i ostale alternativne oblike zbrinjavanja djece.

U godišnjem statističkom izvješću iz 2020. godine nalaze se podaci Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike prema kojima je tada ukupno 2.271 djece i mladeži bilo smješteno u udomiteljsku obitelj dok je privremeni ili dugotrajni smještaj u dom socijalne skrbi koristilo njih 1.742.⁴³ Prema podacima domova

⁴⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142>, Strategija EU o pravima djeteta, COM(2006) 367

⁴¹ Hrabar D, op.cit. (bilj 4.) str. 384.-385.

⁴² Marina Ajduković, Pristupi zbrinjavanja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Europi, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/47696>

⁴³ <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>
Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj za 2020. godinu

socijalne skrbi, odnosno centara za pružanje usluga u zajednici također obuhvaćenim u godišnjem statističkom izvješću o domovima i korisnicima socijalne skrbi iz 2020. godine, ukupno je bilo 826 korisnika.⁴⁴ Broj korisnika domova se za razliku od 2019. godine, kada je bilo 844 korisnika, nije znatno promjenio. Ti domovi pružaju skrb za djecu i mlađe punoljetne osobe bez roditelja ili odgovarajuće roditeljske skrbi, a osnivač im je Republika Hrvatska.⁴⁵

3.1. Pretpostavke za imenovanje skrbnika

Kako bi se imenovao skrbnik za dijete, postoje pretpostavke koje moraju biti ispunjene. Prema zakonu, djetetu čiji su roditelji umrli, nepoznati ili su najmanje mjesec dana nepoznatog boravišta, lišeni prava na roditeljsku skrb ili su lišeni poslovne sposobnosti u dijelu koji ih onemogućava u ostvarivanju roditeljske skrbi, imenovat će se skrbnik.⁴⁶ Osim navedenoga, djetetu će se imenovati skrbnik i ako su roditelji maloljetni, a nisu stekli poslovnu sposobnost sklapanjem braka ili su odsutni ili spriječeni i nisu u mogućnosti brinuti se o djetetu, a ostvarivanje roditeljske skrbi nisu povjerali osobi koja ispunjava uvjete za skrbnika kao i u slučaju ako su već dali pristanak za posvojenje djeteta.⁴⁷

Kada se radi o imenovanju skrbnika, prednost pred ostalim kandidatima za skrbnika imaju srodnici djeteta, ali samo ako ispunjavaju propisane uvjete za skrbnika.⁴⁸ Primjerice, baka može biti imenovana skrbnicom unuke koju je rodila njezina

⁴⁴<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godi%C5%A1nje%20statisticko%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20za%202020.%20godinu.pdf>

Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za 2020. godinu

⁴⁵ Vidi: [http://www.udomiteljizadjecu.hr/wp-](http://www.udomiteljizadjecu.hr/wp-content/uploads/documents/adrese/domovi%20za%20djecu%20RH.pdf)

[content/uploads/documents/adrese/domovi%20za%20djecu%20RH.pdf](http://www.udomiteljizadjecu.hr/wp-content/uploads/documents/adrese/domovi%20za%20djecu%20RH.pdf)

⁴⁶ Čl. 224. ObZ

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Čl. 247. ObZ

maloljetna kći. Također, roditelji mogu za života u obliku oporuke ili javnobilježničke isprave imenovati osobu za koju smatraju da bi se u slučaju njihove smrti najbolje skrbila o djetetu.⁴⁹ Djetetu koje je sposobno razumjeti značenje skrbništva se omogućava da izrazi svoje mišljenje o izboru skrbnika, pri čemu se ono uzima u obzir u postupku imenovanja, ako je to u skladu s njegovom dobrobiti.⁵⁰

3.2. Rješenje o stavljanju djeteta pod skrbništvo i imenovanje skrbnika

Rješenje o stavljanju djeteta pod skrbništvo kao i o imenovanju skrbnika donosi Centar za socijalnu skrb u upravnom postupku prema odredbama Zakona o općem upravnom postupku.⁵¹ O izboru osobe skrbnika, centar za socijalnu skrb je dužan poštovati želje roditelja iz anticipirane naredbe, ako ta osoba ispunjava uvjete za skrbnika te ako to nije u suprotnosti s dobrobiti djeteta.⁵²

Dijete se rješenjem, ovisno o slučaju i okolnostima, može povjeriti na svakodnevnu skrb skrbniku, ili drugoj osobi (pri čemu on nije dužan živjeti u domaćinstvu sa svojim maloljetnim štíćenikom), udomiteljskoj obitelji, domu za djecu ili pravnoj osobi koja obavlja djelatnost socijalne skrbi.⁵³

Obiteljskim zakonom je propisano da se rješenje o imenovanju skrbnika dostavlja djetetu koje je navršilo 14 godina i mlađem od 14 ako je sposobno shvatiti značenje odluke, a u skladu je s njegovom dobrobiti.⁵⁴ Ono se dostavlja i roditeljima djeteta, osobi koju se imenuje skrbnikom te osobi koju odrede roditelji u anticipiranoj naredbi, kao i osobi za koju bi roditelj htio da se skrbi o djetetu u slučaju njegove smrti.⁵⁵

⁴⁹ Hrabar D. op.cit. (bilj 4.) str. 385.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Čl. 225. st. 1., ObZ

⁵² Ibid. st. 3.

⁵³ Ibid. st. 4.

⁵⁴ Čl. 226. st. 1.,2., ObZ

⁵⁵ Ibid. st. 3.-5.

Također, rješenje se mora dostaviti i nadležnom matičaru i zemljoknjižnom odjelu suda na čijem se području nalazi djetetova imovina ako je ima.⁵⁶

Skrbnik je dužan posebno paziti na djetetovo zdravlje, odgoj i obrazovanje, a uz to se i savjesno brinuti o osobnim i imovinskim pravima djeteta.⁵⁷

Poduzimanje važnijih mjera u pogledu zdravlja djeteta ili izjava o osobnom stanju, kao i poduzimanje važnijih mjera u pogledu imovine djeteta mora odobriti centar za socijalnu skrb.⁵⁸ Skrbnik nema ovlasti za zastupanje djeteta u slučajevima kada zakon uvažava volju djeteta.

Dijete šticećenik koji ima prihode mora pridonositi za svoje uzdržavanje.⁵⁹

Ovisno o djetetovoj zrelosti i dobi, uzima se u obzir njegovo mišljenje o stvarima u kojima se radi o važnim činjenicama i okolnostima koje se tiču njegovih prava i interesa, ali mu se mora ukazati na posljedice poštivanja njegovog mišljenja.⁶⁰

3.3. Prestanak skrbništva nad djetetom

Razlozi zbog kojih skrbništvo nad djetetom prestaje su obrnuti razlozima zbog kojih dolazi do skrbničke zaštite nad djecom. Prema tome, skrbništvo nad djecom prestaje vraćanjem prava roditeljima na roditeljsku skrb te vraćanjem poslovne sposobnosti roditeljima u dijelu koji se odnosi na ostvarivanje roditeljske skrbi, čime prestaje i potreba za skrbništvom.⁶¹ Također, stjecanje poslovne sposobnosti punoljetnošću na strani roditelja ili sklapanje braka je također razlog prestanka skrbništva. Na strani djeteta, razlog za prestanak skrbništva je stjecanje njegove poslovne sposobnosti, smrt ili posvojenje.⁶²

⁵⁶ op.cit. (bilj. 54.) st.6.

⁵⁷ Hrabar D. op.cit. (bilj 4.) str. 385.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Čl. 229., ObZ

⁶⁰ Čl. 230. ObZ

⁶¹ Hrabar D. op.cit. (bilj 4.) str. 385.

⁶² Ibid.

4. Skrbništvo za punoljetne osobe

Poslovi skrbništva za punoljetne osobe postoje nad osobom lišenom poslovne sposobnosti ili nad djetetom koje je poslovnu sposobnost steklo sklapanjem braka, a rješenjem suda je bilo lišeno poslovne sposobnosti.⁶³ Iznimno, ako nije moguće osigurati drugačiju zaštitu, skrbništvo se može odrediti i nad osobom s invaliditetom. Ako je moguće, zaštitu osoba s invaliditetom je potrebno osigurati drugim sredstvima i mjerama po posebnim propisima prije donošenja odluke o lišenju poslovne sposobnosti i imenovanju skrbnika.⁶⁴ Bitna stavka skrbničke zaštite je težnja za što manjim ograničenjima štíćenikovih prava i sloboda. U primjeni zaštite se moraju uvažiti osobni stavovi štíćenika te djelovanje koje je u skladu s njihovom dobrobiti, kao i zaštita njihova dostojanstva. Osim toga, vrlo je važno raditi na osamostaljivanju tih osoba i poticanju na donošenje ispravnih odluka kao i uključivanju u svakodnevicu zajednice.⁶⁵ Skrbnik je dužan uzeti u obzir mišljenje svog štíćenika, ako je ono u skladu s njegovom dobrobiti.⁶⁶

Skrbništvo nad djecom kao i skrbništvo nad punoljetnim osobama po pitanju imenovanja skrbnika u odredbama Obiteljskog zakona nema ograničenja. Obje vrste skrbništva se temelje na jednakim pretpostavkama za imenovanje skrbnika pa se tako i kod skrbništva nad punoljetnim osobama za skrbnika imenuje osoba koja ima osobine i sposobnosti za obavljanje poslova skrbništva, koja pristane biti skrbnik te koja je na dobrobit štíćenika.⁶⁷ Uglavnom se skrbnik bira iz kruga bliskih srodnika, npr. bračni drug, prijatelj, rođak, ali to može biti i stručna osoba koju odredi Centar za socijalnu skrb. Zapreke za skrbnika također vrijede za obje vrste skrbništva.

Osim navedenih sličnosti, štíćenike koji su punoljetne osobe se, kao i maloljetne, može smjestiti u udomiteljsku obitelj i privremeni ili dugotrajni smještaj u dom socijalne

⁶³ Čl. 232., ObZ

⁶⁴ Čl. 233. st.1., ObZ

⁶⁵ Ibid. st. 3.

⁶⁶ Ibid. st. 5.

⁶⁷ Dostupno na https://www.czss-pozega.hr/wp-content/uploads/prikaz-datoteka/nacr_t_prijedloga_obiteljskog_zakona_s_konacnim_.pdf str. 77.

skrbi što ovisi o okolnostima slučaja i na temelju čega centar za socijalnu skrb donosi rješenje.

Na temelju godišnjeg statističkog izvješća Ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi, tijekom 2020. godine je u udomiteljsku obitelj smješteno 4623 punoljetna korisnika, a u privremeni ili dugotrajni smještaj u dom socijalne skrbi njih čak 9553.⁶⁸ Uspoređujući navedene podatke za osobe starije od 18 godina te prije navedene podatke za djecu, nije teško zaključiti da takvu vrstu skrbi koristi više punoljetnih nego maloljetnih osoba.

4.1. Lišenje poslovne sposobnosti

Poslovna sposobnost je svojstvo koje omogućuje da se vlastitim očitovanjem volje stječu određena prava i obveze.⁶⁹ „U literaturi se ističe kako je definicija poslovne sposobnosti dio materije građanskog prava, a stjecanje i lišenje poslovne sposobnosti dio obiteljskog prava. Ovo razgraničenje odnosi se na pravo u Hrvatskoj.”⁷⁰ Obiteljskim zakonom je propisano da se poslovna sposobnost stječe punoljetnošću ili sklapanjem braka prije punoljetnosti.⁷¹ Također, postoji mogućnost stjecanja poslovne sposobnosti odlukom suda u izvanparničnom postupku u slučaju kada maloljetnik stariji od šesnaest godina postane roditelj.⁷² Kako bi se stekla poslovna sposobnost ne mora postojati određeni akt, međutim, u slučajevima sklapanja braka prije punoljetnosti i kada stariji maloljetnik postane roditelj, za stjecanje poslovne sposobnosti je potrebno dopuštenje suda.

⁶⁸ <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>

Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj za 2020. godinu

⁶⁹ “poslovna sposobnost.” *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

⁷⁰ I. MILAS, *Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti*, Monografije Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2005., str. 80.

⁷¹ Čl. 117. st. 2., ObZ

⁷² Čl. 25. st. 2., ObZ

Prije objašnjavanja pojma skrbnika nad osobama lišenim poslovne sposobnosti, valja objasniti postupak lišenja poslovne sposobnosti. Postupak može pokrenuti sud po službenoj dužnosti, centar za socijalnu skrb, bračni drug osobe prema kojoj se provodi postupak, njezini krvni srodnici u ravnoj lozi ili u pobočnoj lozi do drugog stupnja.⁷³

Prema odrednicama Obiteljskog zakona, najprije sud mora, u izvanparničnom postupku, punoljetnu osobu koja je zbog duševnih smetnji ili drugih razloga nesposobna brinuti o nekom od svojih prava, potreba ili interesa ili koja ugrožava prava i interese drugih osoba o kojima je dužna skrbiti se, u tom dijelu lišiti poslovne sposobnosti, uz naglasak da takva osoba ne može biti potpuno lišena poslovne sposobnosti.⁷⁴ Rješenjem o lišenju poslovne sposobnosti će sud odrediti radnje i poslove koje osoba nije sposobna samostalno poduzimati u odnosu na svoje osobno stanje i imovinu.⁷⁵

S jedne strane, radnje i poslovi koje osoba nije sposobna samostalno poduzeti i koji se odnose na osobno stanje su davanje izjava i poduzimanje radnji koje se odnose na promjenu osobnog imena, sklapanje i prestanak braka, roditeljstvo, odluke o zdravlju i dr.⁷⁶

S druge strane, radnje i poslovi koje osoba nije sposobna samostalno poduzeti i koji se odnose na imovinu su raspolaganje imovinom, plaćom ili drugim novčanim primanjima.⁷⁷

Iz Obiteljskog zakona proizlazi da se punoljetnom štićeniku lišenom poslovne sposobnosti skrbništvom osigurava zaštita onih prava i interesa koji su mu odlukom suda o lišenju poslovne sposobnosti ograničeni.⁷⁸

⁷³ Hrabar D. op.cit. (bilj 4.) str. 387.

⁷⁴ Čl. 234., st. 1., ObZ

⁷⁵ Ibid. st. 4.

⁷⁶ Ibid. st. 5.

⁷⁷ Ibid. st. 6.

⁷⁸ Čl. 219., st.2. ObZ

4.2. Ovlasti centra za socijalnu skrb u postupku radi lišenja poslovne sposobnosti

U institutu skrbničke zaštite postoji pravilo „dužnosti obaviješćivanja“ prema kojemu svatko može obavijestiti centar za socijalnu skrb o potrebi pružanja zaštite osobi za koju smatra da joj je potrebna.⁷⁹ U slučaju da takvu vrstu obavijesti centru za socijalnu skrb dostavlja neka zdravstvena ustanova, prije dostavljanja je potreban pristanak osobe čiji se podaci dostavljaju.⁸⁰

U postupku radi lišenja poslovne sposobnosti Centar za socijalnu skrb predlaže sudu pokretanje postupka kada procjeni da se punoljetna osoba zbog duševnih smetnji ili ako ugrožava prava i interese drugih osoba kojima je dužna pružati skrb.⁸¹ Osobi za koju je pokrenut postupak lišenja, centar za socijalnu skrb će imenovati posebnog skrbnika osim u slučaju da je ta osoba već imenovala punomoćnika.⁸² U slučaju anticipirane naredbe, ovlast centra za socijalnu skrb je da imenuje tu osobu posebnim skrbnikom, ako ta osoba ispunjava ostale pretpostavke za imenovanje skrbnikom.⁸³ Posebni je skrbnik dužan poduzimati radnje i zastupati interese neke osobe u postupku samo ako je za to imenovan.⁸⁴

Nadalje, nakon što je sud donio pravomoćno rješenje kojim se osoba lišava poslovne sposobnosti, dužan je o tome bez odgode obavijestiti centar za socijalnu skrb. Na temelju toga je centar za socijalnu skrb dužan, u roku od trideset dana od pravomoćnosti tog rješenja, donijeti rješenje o stavljanju te osobe pod skrbništvo te joj imenovati skrbnika.⁸⁵

⁷⁹ Čl. 235., st.1. ObZ

⁸⁰ Ibid., st.2.

⁸¹ Čl. 236., st. 1. ObZ

⁸² Ibid., st.2.

⁸³ Ibid., st.6.

⁸⁴ Ibid., st.7.

⁸⁵ Čl. 237. st. 1., ObZ

4.3. Imenovanje skrbnika osobi lišenoj poslovne sposobnosti

Prema Obiteljskom zakonu, skrbnikom se ne može imenovati osoba koja je lišena prava na roditeljsku skrb, koja je lišena poslovne sposobnosti, čiji su interesi u suprotnosti s interesima šticećenika, osoba s kojom je šticećenik sklopio ugovor o doživotnom uzdržavanju, kao ni osoba s čijim je bračnim/ izvanbračnim drugom šticećenik sklopio ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju.⁸⁶

Ako osoba koja je lišena poslovne sposobnosti ima roditelja koji pristane (i sposoban je) skrbiti o svojem punoljetnom djetetu lišenom poslovne sposobnosti, centar za socijalnu skrb će mu dati prednost pred ostalim osobama prilikom odluke o izboru skrbnika.⁸⁷ Ako je u interesu šticećenika, centar za socijalnu skrb može imenovati i više skrbnika.⁸⁸ Također, osoba koja je lišena poslovne sposobnosti može prije lišenja anticipiranom naredbom odrediti jednu ili više osoba za koje želi da je se imenuje skrbnikom te će centar za socijalnu skrb po tome i postupiti, ali u slučaju da ta osoba ispunjava zakonske uvjete za obavljanje poslova skrbnika.⁸⁹

U slučaju da osoba nema obitelj ili nitko iz njegove obitelji nije u mogućnosti ili ne ispunjava zakonske uvjete za skrbnika, centar za socijalnu skrb će za skrbnika imenovati stručnog djelatnika centra za socijalnu skrb.⁹⁰ Bitna je stavka da je prije svakog imenovanja skrbnika šticećenik upoznat s osobom koju se namjerava imenovati skrbnikom te da je poznato njegovo mišljenje o toj osobi kao što se mora pribaviti i izjava želi li šticećenik da se ta osoba imenuje skrbnikom.⁹¹ U rješenju o imenovanju skrbnika centar za socijalnu skrb mora odrediti dužnosti i prava skrbnika koja su u skladu s opsegom i sadržajem sudskog rješenja o lišenju poslovne sposobnosti.

⁸⁶ Čl. 248. ObZ

⁸⁷ Čl. 247., st.2., ObZ

⁸⁸ Ibid., st.3.

⁸⁹ Ibid., st.5.

⁹⁰ Ibid., st.6.

⁹¹ Ibid., st.9.

Skrbnik bi po svojoj dužnosti trebao osposobiti svoga štićenika za samostalan život i rad. Uz to, dužnost mu je savjesno se brinuti kako o osobnim, tako i o imovinskim pravima štićenika. Skrbnik također mora zastupati štićenika u poduzimanju radnji i poslova u odnosu na koje je štićenik lišen poslovne sposobnosti, pri čemu mora poštivati štićenikove želje i izražena mišljenja.⁹² Dakle, odabir osobe skrbnika je izuzetno važan jer bi se trebao izabrati skrbnik koji može pružiti najkvalitetniju skrbničku zaštitu za svoga štićenika.⁹³ O svome radu i o stanju te imovini štićenika, skrbnik ima dužnost podnijeti izvješće centru za socijalnu skrb svakih šest mjeseci.⁹⁴

U slučaju da se za skrbnika imenuje osoba koja ne ispunjava uvjete za skrbnika, kršila bi se osnovna ljudska prava osoba koje su lišene poslovne sposobnosti. Kršenje ljudskih prava često dovodi do diskriminacije takvih osoba jer se postavljanjem neadekvatne osobe onemogućava osposobljavanje štićenika za samostalan život i rad. Osim toga, neadekvatna osoba ne bi mogla u potpunosti zadovoljiti cilj skrbničke zaštite nad osobama koje su zbog duševnih smetnji, neovoljnog duševnog razvoja, ovisnosti ili drugih razloga slične prirode lišeni poslovne sposobnosti, jer ih ne bi mogla uključivati u svakodnevni život i slobodne aktivnosti.

Unatoč opsegu lišenja, postoje slučajevi u kojima odluke može donijeti isključivo štićenik.⁹⁵ To su slučajevi priznanja očinstva, pristanka za priznanje očinstva, pristanka za sklapanje i razvod braka te stupanja u životnu zajednicu kao i prestanka tih zajednica, prekida trudnoće i sudjelovanja u biomedicinskim istraživanjima.⁹⁶

Što se tiče upravljanja imovinom štićenika, za sve radnje navedene u rješenju o imenovanju skrbnika, skrbnik mora centru za socijalnu skrb dostaviti pisani zahtjev u kojem će obrazložiti važnost prodaje imovine ili mijenjanja osobnog stanja štićenika.⁹⁷ Povodom takvog zahtjeva, centar za socijalnu skrb odlučuje na timskom sastanku zajedno sa stručnim djelatnicima o tome je li zahtjev skrbnika u skladu s interesima

⁹² Hrabar D. op.cit. (bilj 4.) str. 390

⁹³ Dostupno na <https://www.odvjetnik-strniscak.hr/strucni-clanci/skrbnik-osobe-lisene-poslovne-sposobnosti/>

⁹⁴ Čl. 262., ObZ

⁹⁵ Dostupno na http://sos-rijeka.org/wp-content/uploads/brosura_pravnih_clanaka.pdf

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Čl. 253., ObZ

štićenika te će prema tome donijeti odluku hoće li skrbniku zatražene radnje odobriti ili odbiti.⁹⁸

4.4 Vraćanje poslovne sposobnosti i prestanak skrbništva

Postupak radi vraćanja poslovne sposobnosti može pokrenuti sud po službenoj dužnosti, bračni drug osobe koja je bila lišena poslovne sposobnosti, također i njezini krvni srodnici u ravnoj ili u pobočnoj lozi do drugog stupnja osobe, kao i skrbnik te osobe uz odobrenje centra za socijalnu skrb.⁹⁹ Osim navedenih osoba pravo na pokretanje postupka ima i sama osoba koja je bila lišena poslovne sposobnosti.¹⁰⁰

U nekim slučajevima može doći do prestanka razloga koji su bili osnova za lišenje poslovne sposobnosti, pri čemu tada sud odlučuje o vraćanju poslovne sposobnosti u smislu smanjenja opsega i sadržaja lišenja, ili u krajnjem slučaju i potpunog vraćanja poslovne sposobnosti.¹⁰¹ Po pitanju smanjenja opsega lišenja poslovne sposobnosti, radi se o tome da je osoba bila lišena u odnosu na više od jednog sadržaja, pri čemu se može dogoditi da neki od njih prestanu, a preostali ostanu kao razlog lišenja. Prema Obiteljskom zakonu, nadležni sud može odbiti prijedlog za vraćanje poslovne sposobnosti, bez obzira radi li se o potpunom ili djelomičnom vraćanju poslovne sposobnosti te odrediti rok (ne dulji od godinu dana) u kojem se nema pravo ponovno tražiti vraćanje poslovne sposobnosti, ako iz okolnosti proizlazi vjerojatnost da se neće dogoditi promjene u psihičkom stanju osobe, njezino izliječenje ili druge okolnosti na temelju koje je osoba bila lišena poslovne sposobnosti.¹⁰² Zbog navedenog, skrbnik je dužan jednom godišnje pribaviti mišljenje od izabranog doktora obiteljske medicine štíćenika o stanju zdravlja štíćenika zbog kojega je bio lišen poslovne sposobnosti, a koje je zasnovano na mišljenju liječnika specijalista.¹⁰³

⁹⁸ Čl. 253., ObZ

⁹⁹ Čl. 496., ObZ

¹⁰⁰ Hrabar D., Obiteljsko pravo, op.cit. (bilj 4.) str. 391.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Čl. 503., ObZ

¹⁰³ Čl. 238., ObZ

Ako sud u izvanparničnom postupku donese rješenje o vraćanju poslovne sposobnosti, skrbništvo nad punoljetnom osobom prestaje kada to rješenje bude pravomoćno. Osim pravomoćnošću rješenja o djelomičnom ili potpunom vraćanju poslovne sposobnosti, skrbništvo nad punoljetnim osobama prestaje i smrću štićenika.¹⁰⁴ Također, ako skrbnik umre ili samovoljno prestane obavljati svoje dužnosti ili u slučaju nastanka okolnosti koje ga sprječavaju u obavljanju skrbničke dužnosti, centar za socijalnu skrb imenuje novog skrbnika štićeniku, koji također mora ispunjavati uvjete za skrbnika.¹⁰⁵

5. Posebno skrbništvo

Pojam posebnog skrbništva obuhvaća dio instituta skrbništva koje u odnosu na uobičajeno skrbništvo ima kraći vijek trajanja i različite sadržaje zaštite, iako se u praksi često povezuju ta dva pojma.¹⁰⁶ Kod posebnog skrbništva se radi o slučajevima kada je temeljem zakona potrebno odrediti osobu, odnosno skrbnika, koji će u ime i za račun druge osobe (štićenika), obavljati određenu pravnu radnju nakon čijeg izvršenja odnos skrbništva prestaje.¹⁰⁷ Takva vrsta skrbništva je određenija od uobičajenog skrbništva jer se određuje točan vremenski rok u kojem je skrbnik štićeniku zastupnik pred zakonom, kao što se određuje i pravna radnja koju skrbnik mora poduzeti u tom roku. Drugim riječima, „poseban skrbnik je u ovoj vrsti skrbničke zaštite zastupnik osobe u ograničenom opsegu obzirom na postupak, u kojem na temelju imenovanja nadležnog tijela ima ovlast za djelovanje.“¹⁰⁸

Institut posebnog skrbnika je uveden u hrvatsko zakonodavstvo temeljem zahtjeva Konvencije UN-a o pravima djeteta.¹⁰⁹ Osim izraza poseban skrbnik, koristi se i izraz kolizijski skrbnik.¹¹⁰ Ovlasti posebnog skrbnika i skrbnika moraju biti podijeljene kako ne bi došlo do problema oko sukoba mišljenja kod nekih bitnih pitanja vezano uz

¹⁰⁴ Čl. 239., st.1. ObZ

¹⁰⁵ Ibid., st. 2.

¹⁰⁶ Hrabar D., Obiteljsko pravo, op.cit. (bilj. 4) str. 391.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>,

Konvencija UN-a o pravima djeteta, Ujedinjeni narodi 1989.

¹¹⁰ Ibid.

štićenika. U slučaju sukoba interesa maloljetnog štíćenika sa skrbnikom ili između više štíćenika koji imaju zajedničkog skrbnika, sud će u izvanparničnom postupku imenovati se posebnog (kolizijskog) skrbnik te mu odrediti opseg ovlasti.¹¹¹

Ostali slučajevi u kojima se imenuje poseban skrbnik su zaštita imovine nepoznatog vlasnika, zaštita osobe tjelesnog invalida, zaštita odsutnog stranog državljanina te slučajevi u vezi osoba koje su na izdržavanju zatvorske kazne.¹¹²

5.1. Posebno skrbništvo za dijete

Centar za socijalnu skrb će imenovati posebnog skrbnika djetetu u bračnim sporovima ili u postupcima osporavanja očinstva i majčinstva. Poseban skrbnik je potreban i u drugim postupcima u kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi te kada se radi o osobnim odnosima s djetetom kad postoji spor između djeteta i njegovih roditelja kao zakonskih zastupnika, kao i kod njihovog sukoba oko sklapanja određenih pravnih poslova.¹¹³ Djetetu, stranom državljaninu ili djetetu bez državljanstva koje se bez pratnje zakonskog zastupnika zatekne na teritoriju Republike Hrvatske će centar za socijalnu skrb ili sud imenovati posebnog skrbnika kao pravnog zastupnika.¹¹⁴ On može biti osoba koja ima položen pravosudni ispit te je zaposlena u Centru za posebno skrbništvo.¹¹⁵

Prema izvješću pravobraniteljice za djecu, Centar za posebno skrbništvo je od 1. rujna 2014., kada je i osnovan, do 15. kolovoza 2016. postupao u 2899 predmeta kojima je bilo obuhvaćeno 4113 djece. Samo je u prvih osam mjeseci 2016. godine postupao u 1462 predmeta, dok su posebni skrbnici imenovani za 2066. djece.¹¹⁶

¹¹¹ Hrabar D., Obiteljsko pravo, op.cit. (bilj. 4) str. 391.

¹¹² Alinčić M, Bakarić-Abramović A, Hlača N, Hrabar D, Obiteljsko pravo, Zagreb 1994., str.338

¹¹³ Čl. 240., st. 1-6., ObZ

¹¹⁴ Ibid., st.7.

¹¹⁵ Javna ustanova osnovana 2014. godine rješenjem Ministarstva socijalne politike i mladih temeljem članka 544., Stavka 2., Obiteljskog zakona

¹¹⁶ Vidi:

<file:///C:/Users/Filip/Downloads/Izvjescje%20o%20radu%20pravobraniteljice%20za%20djecu%202016.pdf>

Postoje slučaj u kojemu i sud može imenovati posebnog skrbnika, a to je slučaj kada postoji sukob između štićenika i skrbnika, ako je taj skrbnik zaposlenik centra za socijalnu skrb.¹¹⁷

Posebni skrbnik za dijete dužan je zastupati dijete u postupku za koji je imenovan, obavijestiti dijete o predmetu spora, tijeku i ishodu na način koji je primjeren djetetovoj dobi te prema potrebi biti u kontaktu s roditeljem ili drugim osobama koje su djetetu bliske.¹¹⁸

5.2. Posebni skrbnik za odrasle osobe

Slučajevi kad se osobi imenuje skrbnik za poseban slučaj razlikuju se ovisno o tome je li riječ o maloljetnoj ili punoljetnoj osobi.

Punoljetnoj osobi, koja nije sama odredila opunomoćenika koji će je zastupati, centar za socijalnu skrb imenuje skrbnika kada se vodi postupak lišenja poslovne sposobnosti, radi zaštite njegovih prava i interesa u postupku sve do imenovanja skrbnika, kad je osoba nepoznatog boravišta najmanje tri mjeseca ili je nedostupna i nema punomoćnika.¹¹⁹ Osim u navedenim slučajevima, poseban skrbnik će se imenovati štićeniku u slučaju sukoba interesa s njegovim skrbnikom ili bliskim srodnikom kao i s bračnim drugom skrbnika te u imovinskim postupcima ili sporovima te kod postojanja spora ili sklapanja pravnog posla između štićenika koji imaju istog skrbnika.¹²⁰

Razlog imenovanja posebnog skrbnika osobi za koju se vodi postupak lišenja poslovne sposobnosti je što se osoba nije u stanju brinuti za svoja prava i interese uopće, pri

¹¹⁷ Hrabar D., Obiteljsko pravo, op.cit. (bilj.4) str.392.

¹¹⁸ Ibid. str. 392.-393.

¹¹⁹ Ibid. str. 393.

¹²⁰ Ibid.

čemu opseg dužnosti i ovlasti tog posebnog skrbnika određuje centar za socijalnu skrb donošenjem rješenja.¹²¹

Prava i dužnosti posebnog skrbnika su jednaka, neovisno tko donosi odluku o imenovanju (centar za socijalnu skrb ili sud), te je da li je poseban skrbnik zaposlenik centra za posebno skrbništvo ili centra za socijalnu skrb.¹²²

Prava i dužnosti posebnog skrbnika prestaju kad rješenje suda o prestanku tog skrbništva postane izvršno, odnosno kad nastupe pravni učinci tog rješenja.¹²³ Također, imenovani poseban skrbnik može sam tražiti da ga se razriješi dužnosti pri čemu centar za socijalnu skrb šticeniku imenuje novog posebnog skrbnika.¹²⁴

5.3. Privremeni zastupnik

Obiteljski zakon sadrži pravnu osnovu i za imenovanje privremenog zastupnika osobi kojoj je nepoznato boravište najmanje tri mjeseca, nije dostupna, a nema punomoćnika.¹²⁵

Privremenog zastupnika imenuje tijelo pred kojim se odvija postupak, a iznimno ga može postaviti sud te sukladno Zakonu o parničnom postupku tuženiku postaviti privremenog zastupnika ako iz okolnosti postupka proizlazi da bi imenovanje zakonskog zastupnika trajalo duže.¹²⁶ Ne postoji mogućnost da sud stranci odredi stalnog zakonskog zastupnika.¹²⁷ Naziv privremeni zakonski zastupnik dolazi zbog toga što je privremeni zakonski zastupnik kojega je imenovao sud dužan štiti interese stranke samo za vrijeme trajanja određene parnice, po čijem se okončanju taj odnos prekida. „Privremeni zastupnik ima ovlasti i pravni status posebanog skrbnika.“¹²⁸

¹²¹ Hrabar D. Obiteljsko pravo, op.cit. (bilj. 4) str. 393.

¹²² Čl. 243., st.1. ObZ

¹²³ Hrabar D. Obiteljsko pravo, op.cit. (bilj. 4) str. 395.

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Čl. 244., ObZ

¹²⁶ Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, 117/03, 70/19, članak 84.

¹²⁷ Hrabar D. Obiteljsko pravo, op.cit. (bilj.4) str. 394

¹²⁸ Ibid.

Ako je osobi koja ima nepoznato prebivalište već imenovan poseban skrbnik, onda nije potrebno imenovati privremenog zastupnika jer će tu osobu u tom slučaju pred sudom ili javnopravnim tijelom zastupati njezin poseban skrbnik.¹²⁹

Iako bi se, teoretski gledano, za privremenog zastupnika mogla postaviti svaka parnično sposobna osoba, u praksi se za privremenog zastupnika najčešće postavlja odvjetnik. On je dužan prihvatiti funkciju privremenog zastupnika, osim ako postoje zakonom ili nekim drugim posebnim propisima određeni uvjeti koji bi mu uskratili pružanje pravne pomoći.¹³⁰

„Ako posebni skrbnik zloupotrebljava svoje ovlasti ili neuredno obavlja svoje dužnosti čime može prouzročiti štetu za osobu koju zastupa, ako nastanu okolnosti koje ga sprječavaju da obavlja svoju dužnost ili ako poseban skrbnik umre, sud odnosno centar za socijalnu skrb koji vodi postupak imenovat će drugog posebno skrbnika.”¹³¹

6. Zaključak

U analizi instituta skrbništva i skrbničke zaštite treba poći od šireg razumijevanja tog pojma u smislu da se svatko od nas može pronaći u situaciji da nam treba takva vrsta pomoći. U javnosti se često susrećemo s kritikama i optužbama na rad centra za socijalnu skrb gdje većina slučajeva proizlaze iz nepoznavanja ovlasti centra i zakonskih odredbi, prije svega Obiteljskog zakona, ne temelju kojega centar svakodnevno postupa u svojem radu. Osim toga, ljudi nisu svjesni svojih prava i načina na koje im se može pomoći te zbog toga najčešće trpe nasilja, omalovažavanja, uvrede i ostala poniženja. Također se moguće pronaći u situaciji da je potrebna skrbnička zaštita zbog neke bolesti, nesreće ili zbog obične povrede tijekom sportske aktivnosti. Institut skrbništva pruža prvenstveno zaštitu temeljnih ljudskih prava i omogućava

¹²⁹ Hrabar D., Obiteljsko pravo, op.cit. (bilj. 4) str. 394.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Ibid.

normalno funkcioniranje u društvu zajednice, posebno osobama koje su lišene poslovne sposobnosti te je usmjeren k dobrobiti štíćenika.

Polazeći od razvoja instituta posebnog skrbnika za dijete koji je utemeljen 1947., vidljivo je kako je došlo do važnih promjena i poboljšanja koja su se dogodila pod utjecajem međunarodne zaštite dječjih prava. Među najvažnijim promjenama se ističe pravo djeteta na izražavanje vlastitog mišljenja, a potom i pravo djeteta na posebnog skrbnika. Posebni skrbnici se definiraju kao pravници s položenim pravosudnim ispitom koji se moraju educirati za zastupanje i komunikaciju sa djecom, te koji imaju pravo tražiti stručnu pomoć kad im je to potrebno radi boljeg i potpunijeg razumijevanja djetetove situacije. Koliko je važna uloga posebnog skrbnika dokazuje činjenica da je 2020. godine donesen Zakon o Centru za posebno skrbništvo.

Kroz rad je također prikazano pružanje pomoći kroz institut skrbništva i djeci te osobama koje nisu sposobne same voditi brigu o svojim interesima i pravima, pri čemu je prikazan postupak lišenja poslovne sposobnosti kroz odredbe Obiteljskog zakona koje ne dozvoljavaju da se osoba potpuno liši poslovne sposobnosti, nego samo u dijelovima koje je odredio sudski vještak.

Iako je kroz godine povećan opseg poslova koji uključuju skrbničku zaštitu, a samim time i broj imenovanih skrbnika, skrbnička zaštita je, prema mojem mišljenju, na višem nivou nego li prije. Navedene su promjene korisne za zaštitu ljudskih prava, što je i cilj cijelog instituta skrbništva i skrbničke zaštite.

7. Literatura

1. Hrabar, Dubravka [et al.] Obiteljsko pravo, Narodne novine, Zagreb 2021.
2. Alinčić M, Bakarić-Abramović A, Hlača N, Hrabar D, Obiteljsko pravo, Zagreb 1994.
3. Alinčić M, Hrabar D, Lozić D.J, Graovac A.K., Obiteljsko pravo, Zagreb 2007.

4. Skrbništvo- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56500>
5. Godišnje statističko izvješće u Republici Hrvatskoj za 2020. Godinu URL: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20u%20RH%20za%202020.%20godinu.PDF>,
6. Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2020. Godini URL: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20za%202020.%20godinu.pdf>
7. [Konvencija o pravima djeteta](#) , Ujedinjeni narodi, 1989.
8. Obiteljski zakon, Narodne novine 103/15, 98/19
9. Obiteljsko pravo i socijalna skrb. Međuovisnost u svjetlu razvoja instituta skrbništva za punoljetne osobe, URL: <https://hrcak.srce.hr/30229>
10. Strategija EU-a o pravima djeteta COM(2006) 367, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142>
11. Skrbništvo za osobe lišene poslovne sposobnosti (s povijesnim osvrtom), URL: <https://hrcak.srce.hr/13278>
12. Uloga skrbnika u zaštiti osobe lišene poslovne sposobnosti, URL: <https://hrcak.srce.hr/file/139631>
13. Posebni skrbnik za dijete u Hrvatskom i Njemačkom obiteljsko pravnom sustavu, URL: <https://hrcak.srce.hr/173038>
14. Ustav Republike Hrvatske, NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14
15. Skrbništvo- Centar za socijalnu skrb, URL: <https://www.czss-zagreb.hr/djelatnosti/skrbnistvo>
16. I. MILAS, Obiteljskopравни status osoba lišenih poslovne sposobnosti, Monografije Pravnog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2005.,
17. Rešetar B, Rupić D, Posebni skrbnik za dijete u hrvatskom i njemačkom obiteljsko pravnom sustavu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka 1991.
18. Skrbništvo nad djetetom, pristup djetetu i roditeljska odgovornost, URL: <http://www.udruga-dijete-razvod.hr/wp-content/uploads/Kruk-Edward-Skrbnistvonad-djetetom-pristup-djetetu-i-odgovornost-C-2008-web.pdf>
19. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu, URL: <https://dijete.hr/hr/izvjesca/izvjesca-o-radu-pravobranitelja-za-djecu/>

20. Zakon o socialnoj skrbi, Narodne novine 18/22, 46/22